

Анастасія СІКОРА

аспірантка 2-го року навчання
спеціальності 201 «Агрономія»

Науковий керівник: **КЛИМИШЕНА Ріта Іванівна**

кандидат с.-г. наук, доцент

доцент кафедри рослинництва, селекції та насінництва

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

м. Кам'янець-Подільський

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТИВНОСТІ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ

Сучасний стан сільського господарства України характеризується зростанням впливу людської діяльності на природне середовище, що викликає дисбаланс екологічно-економічної ситуації та зниження ефективності сільськогосподарського сектору в цілому. Ці тенденції в основному є результатом недостатньої уваги до екологічних наслідків розвитку сільського господарства в умовах останніх років, коли ринкові реформи змінювали аграрний сектор без належного урахування його впливу на навколишнє середовище. Для забезпечення стійкого розвитку аграрного сектора та збереження природних ресурсів необхідно гармонізувати економічні і екологічні інтереси сільськогосподарських виробників. Таким чином, врахування екологічних аспектів стає невід'ємною складовою діяльності аграрних підприємств з метою досягнення економічної ефективності та збереження природного середовища [1].

М'яка яра пшениця як головна продовольча культура характеризується підвищеною вимогливістю до найважливіших факторів зовнішнього середовища, які відрізняються винятковою різноманітністю, суворістю і мінливістю в часі і просторі. Тому підвищення і максимальне використання адаптивного потенціалу сортів – найголовніше завдання сучасного рослинництва, рішення якої визначається знанням біологічних особливостей, які проявляються культурою в конкретних екологічних умовах [5].

Чинники, що впливають на адаптивність пшениці ярої:

- кліматичні зміни: Зміни в режимі опадів, температурі та інших кліматичних параметрах можуть впливати на фенологічні стадії росту та розвитку пшениці.

- стійкість до стресу: Вміння пшениці ярої адаптуватися до стресових умов, таких як посуха, спека чи заболочення, є важливим фактором для забезпечення стабільного врожаю.

- генетична маневреність: Різноманіття сортів та гібридів пшениці ярої дозволяє вибирати ті, які найкраще адаптовані до конкретних кліматичних та ґрунтових умов.

Адаптація відображає все різноманіття відносин рослини і фітоценозу з навколишнім середовищем [4]. Адаптація може мати різний характер; пристосованість універсального типу є стійкою в процесі еволюції, і тому організм постійно акумулює адаптовані ознаки широкого значення. Вузька екологічна адаптивність характерна при оптимальній життєдіяльності організму в конкретних умовах зовнішнього середовища. Широка екологічна адаптивність показує високу продуктивність в різних агроекологічних зонах і становить величезний інтерес в культурі пшениці.

Один із шляхів у створенні нових сортів полягає у застосуванні теоретичних розробок моделей сортів, що мають певні характеристики і властивості, спрямовані на досягнення високих показників врожайності і якості у певних умовах середовища.

Другий напрямок спрямований на поліпшення умов росту та розвитку рослин протягом їх життєвого циклу з метою досягнення якісного та високого врожаю. Проте важливо зазначити, що ці напрямки тісно пов'язані між собою, оскільки базуються на знаннях про навколишнє середовище, в якому ростуть і розвиваються рослини.

При характеристиці ступеня реакції генотипу або популяції на зміну умов середовища часто використовують поняття «пластичність» і «стабільність» [2].

Стабільність сорту - показник стійкості реалізації або певного фенотипу в різних умовах середовища. У широкому сенсі стабільним вважається генотип, який так стабілізовано, що зміна середовища не впливає на розвиток ознак, тобто значення ознаки в різних екологічних умовах не відрізняється від середнього по сорту, від його генетичної середньої. У вузькому сенсі стабільність визначають, як ступінь стійкості реалізації адаптивного ефекту генотипу і середовища або ступінь відхилення форми відгуку на зміну умов середовища конкретного генотипу від середнього відгуку всієї системи досліджуваних генотипів [3].

Для впровадження інтенсивних технологій необхідні сорти нового типу, які мають максимально можливу врожайність в різних агротехнологічних умовах. Це стимулює подальше дослідження і розробку моделей сортів, що відповідають специфіці кожної агроєкосистеми. Ще одним стимулом для цього є потреба в створенні пластичних сортів, які можуть забезпечувати стабільну врожайність навіть у різні метеорологічні умови.

Сучасне сільське господарство вимагає оцінки ефективності продуктивних процесів, результатом яких є певний рівень врожайності та її складові. Така оцінка дозволяє краще розуміти основні тенденції у поліпшенні сортів і допомагає вибрати форми для гібридизації, які відрізняються рівнем окремих процесів, забезпечуючи взаємне доповнення.

Список використаних джерел

1. Адаменко Т. Зміна агрокліматичних умов та їх вплив на зернове господарство. *Агроном*. 2006. №3. С. 12–15.
2. Бикін А. В. Роль оптимізації живлення та удобрення пшениці озимої шляхом позакореневого підживлення на фоні твердих добрив у підвищенні якості зерна, борошна і хліба в умовах правобережного Лісостепу України. *Науковий вісн. Нац. ун – ту біоресурсів і природокористування України*. 2010. Вип. 149. С. 96-108.
3. Костиця І. В. Урожайність зерна пшениці озимої та рівень його якості залежно від попередників і системи удобрення в умовах Присивашся.

Зрошуване землеробство: міжвід. тем. наук. зб. Херсон : Айлант, 2012. Вип. 58. С. 51–53.

4. Особливості вирощування озимої пшениці у Степу України. Є. М. Лебідь, А. В. Черенков, М. М. Солодушко. *Наук. –техн. бюл. МПП. 2008. Вип. 8. С. 335–344.*

5. Плотнікова М. Ф. Методика оцінки ефективності зернової галузі. *Вісник аграрної науки. 2006. № 1. С. 75–77.*

Андрій СІКОРА

аспірант 1 року навчання

спеціальності 015 «Професійна освіта»

Науковий керівник: **ЗБАРАВСЬКА Леся Юріївна**

кандидат пед. наук, доцент

завідувач кафедри інформаційних технологій

фізико-математичних та безпекових дисциплін

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

м. Кам'янець-Подільський

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ ФІЗИКИ

Внаслідок науково-технічної революції зростає важливість питань взаємодії суспільства з природою. Те, що колись розглядалося як віддалене майбутнє, сьогодні стає реальністю через екологічну кризу. Сучасний стан промислового розвитку призвів до таких змін у природному середовищі, які створюють загрозу для живої природи. Це підтверджується зростаючим списком глобальних і регіональних екологічних проблем.

У визначенні шляхів створення сприятливого навчально-виховного середовища формування екологічної компетентності у процесі навчання фізики ми опираємось на висновки, зроблені О.Макагоном [1] та В.Шарко [2,